

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет економіки та управління
Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

підготовки магістра
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальності 051 Економіка
освітньо-професійної програми Економіка довкілля і природних ресурсів

Силабус освітнього вибіркового компонента УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ підготовки магістра у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 051 Економіка, за освітньо-професійною програмою Економіка довкілля і природних ресурсів

Розробники: Павлова Олена, завідувач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, д.е.н., професор; Павлов Костянтин, професор кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, д.е.н.,

Силабус погоджено: Гарант ОПП
Економіка довкілля і природних ресурсів

Олена ПАВЛОВА

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

протокол №1 від 29.08.2023 р.

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу

Олена ПАВЛОВА

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки 051 Економіка, Економіка доквілля та природокористування, Магістр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання 2023 / 2024
		Семестр 2
ІНДЗ: немає		Лекції 10 год.
		Практичні 14 год.
		Самостійна робота 88 год.
		Консультації 8 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача

Павлова Олена Миколаївна – д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

Контактна інформація – +380985038484, e-mail: pavlova.olena@vnu.edu.ua

Дні занять розміщено на <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента. Освітній компонент «Управління ризиками у сфері природокористування» ґрунтується на поєднанні теоретичних знань і прикладних аспектів управління економічними ризиками.

Теоретична частина освітнього компонента передбачає вивчення економічних, енергетичних, екологічних, геологічних та геоекологічних факторів ризику; загальні уявлення про методологію аналізу й оцінки екологічного ризику; методи оцінки небезпек різного генезису.

У практичній частині здобувач освіти освоює кількісні та якісні методи оцінки ризику; знайомиться з підходами й методами прийняття рішень в умовах невизначеності; визначення критеріїв допустимого екологічного ризику з розробкою практичних пропозицій щодо забезпечення екологічної безпеки на основі цих критеріїв.

2. Мета і завдання освітнього компонента – набуття здобувачами освіти спеціальних знань та вмінь аналізу, моделювання, оцінювання та управління енергетичними ризиками.

Завдання освітнього компонента:

Сформувати систему знань та вмінь економіко-математичного моделювання, оцінювання та врахування ризиків природокористування в еколого-економічній сфері на макро- та мікрорівнях.

3. Результати навчання (компетентності).

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність визначати та розв'язувати складні економічні задачі та проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економіки або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов та вимог.

Загальні компетентності

ЗК4.Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК5. Здатність працювати в команді.

ЗК6.Здатність розробляти та управляти проєктами.

ЗК7.Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК8.Здатність проводити дослідження на відповідному рівні

Спеціальні компетентності

СК3.Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки.

СК5.Здатність визначати ключові тренди соціально-економічного та людського розвитку.

СК6.Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси.

СК7.Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.

СК8.Здатність оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

СК10.Здатність до розробки сценаріїв і стратегій розвитку соціально-економічних систем

СК13. Здатність розробляти соціально-економічні проекти шляхом економетричного моделювання в сфері природокористування.

СК14. Здатність використовувати знання з економіки природокористування на засадах еколого-економічної безпеки та моніторингу соціально-економічних систем

Програмні результати навчання

ПР1.Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.

ПР2. Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

ПР4. Розробляти соціально-економічні проекти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень.

ПР7.Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропонувані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень.

ПР8. Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

ПР9.Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень.

ПР11. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

ПР13. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

ПР14. Розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.

РН17. Застосовувати знання із економетричного моделювання та соціально-економічного проектування у сфері природокористування

РН18. Володіти вмінням моніторингу соціально-економічних систем за умов дотримання еколого-економічної безпеки;

4. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього		Лек.	Практ.	Сам. роб.	Ко нс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Управління ризиками у сфері природокористування як складова управління підприємством							
Тема 1. Антропогенний та техногенний вплив на природне середовище	11		1	2	8	0	О,Т,РЗ бали 6
Тема 2. Екологічна безпека й екологічна стратегія	14		1	2	10	1	О,Т,РЗ,ДБ, 6 балів

Тема 3. Розрахунок збитків за забруднення довкілля	12		1	1	10	0	О,Т,РЗ,ДБ,, 6 балів
Тема 4. Соціально-економічна ефективність природоохоронних заходів	11		1	1	8	1	О,Т,РЗ,ДБ,, 6 балів
Разом	54		4	8	36	2	max 24 балів
Змістовий модуль 2. Заходи з управління ризиками у сфері природокористування							
Тема 5. Ризики у сфері природокористування та управління ними	12		1	1	8	2	О,Т,РЗ,ДБ,, 6 балів
Тема 6. Екологічна оцінка господарських рішень	11		1	1	8	1	О,Т,РЗ,ДБ,, 6 балів
Тема 7. Екологічна експертиза проектів	11		1	1	8	1	О,Т,РЗ,ДБ, 6 балів
Тема 8. Місце екологічного аудиту в управлінні ризиками у сфері природокористування	11		1	1	8	1	О,Т,РЗ,ДБ,, 6 балів
Тема 9. Правові та організаційні особливості екологічного аудиту	14		1	2	10	1	О,Т,РЗ,ДБ,, 6 балів
Тема 10. Страхування у сфері природокористування	14		1	2	10	1	О,Т,РЗ,ДБ,, 6 балів
Разом за модулем 2	66		12	12	44	6	max 36 бали
Види підсумкових робіт:							Бал
Всього годин / Балів	120		10	14	88	8	max 100 балів

Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, П – презентація роботи; Р – реферат, О-опитування, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо*

5. Завдання для самостійного опрацювання

У процесі виконання самостійної роботи здобувач освіти використовуючи знання теоретичного матеріалу та набуті прикладні навички за фахом, має продемонструвати здібності до науково-дослідної роботи і вміння творчо мислити та вирішувати актуальні науково-прикладні завдання. Метою самостійної роботи є набуття студентами практичних навичок щодо засвоєння знань з теорії розвитку економічних ризиків.

Для виконання роботи здобувач обирає та опрацьовує теоретичне питання.

Теми самостійної роботи

1. Методи визначення та оцінка економічного ризику.
2. Фактори, що впливають на зростання ступеня ризику.
3. Оцінка впливу на навколишнє середовище: кількісні та якісні методи визначення екологічного ризику.
4. Екологічний аудит: сутність, об'єкти і суб'єкти.
5. Види екологічного аудиту.
6. Теоретичні основи формування і розвитку екологічного аудиту.
7. Основні міжнародні стандарти екологічного аудиту.
8. Критерії і показники екологічного аудиту.

9. Стадії процесу проведення екологічного аудиту.
10. Досвід формування системи екологічного менеджменту за кордоном.
11. Досвід формування системи екологічного аудиту за кордоном.
12. Органи управління в сфері екологічного аудиту.
13. Форма складання аудиторського висновку: вступ, аналітична і підсумкова частини.
14. Сертифікація екоаудиторів.
15. Права й обов'язки екоаудиторів і екоаудиторських організацій.
16. Правопорушення в сфері екологічного аудиту.
17. Роль екоаудиту в інвестиційному процесі.
18. Екоаудит і ціноутворення.
19. Екоаудит і "зелені" технології.
20. Екоаудит і захист інтересів товаровиробника.
21. Екологічне страхування, його види та форми.
22. Світовий досвід екологічного страхування.
23. Характеристика взаємовідносин між страхувальником і страховиком.
24. Поняття "забруднення" в екологічному страхуванні.
25. Визначення розміру страхової суми.
26. Можливості проведення екологічного страхування в Україні.
27. Страхування екологічних ризиків.
28. Сучасні проблеми запровадження екологічного аудиту.
29. Порядок справляння платежів за забруднення навколишнього середовища.
30. Умови активної діяльності організацій у природоохоронній сфері.
31. Види фізичного забруднення.
32. Добровільне екологічне страхування як вид підприємницької діяльності.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і семінарські заняття курсу. Здобувачі освіти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. Допускається 1 пропуск з поважних причин, який не впливатиме на систему оцінювання. Про відсутність з поважних причин доводити до відома викладача заздалегідь. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, карантин, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу. У будь-якому випадку здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених освітнім компонентом.

Політика щодо академічної доброчесності

Списування під час контрольних робіт та заліку заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (- 0,5 бали). Обов'язковою є присутність здобувача освіти на модульному та підсумковому контролях. Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин. Системно і регулярно переглядати лекційний матеріал, працювати з навчальною та науковою літературою. Здавати самостійні роботи та завдання у визначені терміни. Уся література, яку здобувачі освіти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем у друкованому або електронному вигляді виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Здобувачі освіти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового семестрового контролю є залік, який передбачає оцінювання засвоєного здобувачами освіти навчального матеріалу з освітнього компонента, на підставі результатів поточного контролю і модульних контрольних робіт.

Перелік питань на залік

1. Надати визначення і поняття економічного ризику.
2. Охарактеризувати перехід фактору в загрозу.
3. Визначити методи оцінки загроз.
4. Пояснити покрокову схему аналізу ризику.
5. Надати класифікацію екологічних ризиків.
6. Визначити ризик як показник властивості «безпека».
7. Охарактеризувати способи аналізу екологічного ризику.
8. Обґрунтувати оцінку екологічного ризику.
9. Охарактеризувати припустимий ризик.
10. Пояснити імовірнісний характер показників.
11. Визначити екологічні динамічні характеристики.
12. Охарактеризувати офіційні методика оцінки ЕР.
13. Пояснити сутність ІР.
14. Охарактеризувати категорії ІР.
15. Визначити показники ІР в Україні.
16. Обґрунтувати методи оцінки людського життя.
17. Визначити поле індивідуальних ризиків.
18. Провести порівняння індивідуальних ризиків.
19. Визначити суб'єкт і об'єкт ГР.
20. Обґрунтувати сутність ГР.
21. Охарактеризувати категорії ГР.
22. Пояснити І-З діаграму.
23. Охарактеризувати поетапний розрахунок ГР.
24. Визначити методика оцінки соціального ризику.
25. Обґрунтувати класифікацію загроз ЕР.
26. Визначити природні об'єкти ЕР.
27. Охарактеризувати ризик водних екосистем.
28. Охарактеризувати ризик наземних екосистем.
29. Обґрунтувати карту загроз.
30. Визначити об'єкти і суб'єкти ГР.
31. Охарактеризувати особливості ризику підприємства.
32. Охарактеризувати особливості ризику поселення.
33. Обґрунтувати шляхи управління ЕР.
34. Визначити засоби зменшення загроз.
35. Визначити засоби зменшення вразливості об'єкту.
36. Пояснити визначення шкоди ризику.
37. Охарактеризувати пошук рівня прийняттого ЕР.
38. Що таке екологічний ризик?
39. Види екологічного ризику.
40. Коли фактор є загрозою?
41. Які методи оцінки загроз використовують?
42. В чому сутність покрокової схеми аналізу ризику?
43. Які способи використовують для аналізу екологічного ризику?
44. Що це таке «оцінка» ризику?
45. Який ризик вважається припустимим?
46. В чому полягає імовірнісний характер показників?
47. Чим відрізняється динамічна характеристика від екологічної?
48. Які категорії ІР існують?
49. Які значення ІР характерні для України?
50. Як оцінюється людське життя?
51. Що це таке «поле індивідуальних ризиків»?
52. Наскільки відрізняються цифри, що характеризують ІР?
53. Які категорії ГР існують?

54. В чому сутність I-3 діаграми?
55. Що рахується на першому етапі визначення ГР?
56. Що рахується на другому етапі визначення ГР?
57. Що таке «соціальний ризик»?
58. Що таке «карта загроз»?
59. Як класифікують загрози?
60. Що є природними об'єктами екосистемного ризику?

VI. Шкала оцінювання знань здобувачів освіти за освітнім компонентом

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 - 81	
67 -74	
60 - 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна

1. Базецька Г. І. Економічна діагностика та аналітика у бізнесконсультуванні: конспект лекцій для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» спеціалізації «Бізнес-консалтинг». Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 95 с.
2. Балуєва О.В., Гончаров В.М., Ларіна Р.Р. Управління ризиками в логістиці. Навчальний посібник для ВНЗ. Київ: Кондор. 2019. 254 с
3. Бобровський А.Л. Екологічний менеджмент : підручник. Суми : Університетська книга, 2014. 585с.
4. Боровик М. В., Писаревський І. М., Волкова М. В. Методичні аспекти оцінки ефективності управління діяльністю вітчизняних підприємств та організацій в умовах невизначеності та ризику. Інфраструктура ринку. 2022. № 67. с. 98-103.
5. Долінський Л. Фінансовий ризикменеджмент: навчально-методичний посібник. НаУКМА, 2022. 132 с.
6. Лисиченко Г. В., Забулонов Ю. Л., Хміль Г. А. Природний, техногенний та екологічний ризику: аналіз, оцінка, управління. Київ : Наук. думка, 2008. 542 с.
7. Лисиченко Г. В., Хміль Г. А., Барбашев С.В. Методологія оцінювання екологічних ризиків. Одеса : Астропринт, 2011. 368 с.
8. Ліло Я.А. Україна після коронакризи – шлях одужання : наукова доповідь. Київ : НІСД, 2020. 304 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/tez_i_virus.
9. Нечипорук Л. В. Фінансова інклюзія в контексті страхових послуг. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2018. № 3. С. 411-417. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.143994>
10. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. Сосновська О. О. Система економічної безпеки підприємств зв'язку: монографія. К. : Центр учбової літератури, 2019. 438 с.
12. Quantum – Finance in Perspective. Сайт, присвячений кількісним методам ризикменеджменту. Режим доступу: <http://www.quantummagazine.com/>.
13. Risk Management Standart4360:1999. URL: <http://www.riskmanagement.com.ua>.
14. Sosnovska O. O., Zhytar M. O. Integral Valuation of the System Efficiency of Economic Security of the Enterprise. Collective Monograph Association Agreement: Driving integrational Changes / Accent Graphics Communications. Chicago, Illinois, USA, 2019. P. 109–121.

Додаткова

1. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навч. посібн. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2010. 422 с.
2. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М.. Екологічне підприємництво: навч. посіб. Київ : Мета, 2011. 197 с.
3. Семенов В.Ф, Михайлюк О.Л. Екологічний менеджмент: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 366 с.
4. Закон України «Про охорону навколишнього середовища» - [Електронний ресурс]- Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/go/1264-12](http://zakon.rada.gov.ua/go/1264-12)
5. Кириченко Л.С. Стандартизація і сертифікація товарів та послуг : підручник. Харків : Ранок, 2008. 240с.
6. Кожушко Л.Ф. Екологічний менеджмент : підручник. Київ : Академія, 2007. 430с.
7. Купалова Г.І., Нойманн В., Гончаренко Н.В. Стратегія «зеленого» розвитку підприємства: навч. посіб. Київ: ЦП «Компринт», 2014. 286с.
8. Павлов К.В., Павлова О.М., Романюк Р.В. Організаційно-економічний механізм реформування електроенергетичного ринку в регіонах України: монографія Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 223 с. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/21738>
9. Павлова О.М., Павлов К.В., Галянт С.Р. Інституціональне середовище функціонування газорозподільних підприємств: моніторинг та стимулювання": монографія. Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2021. 232 с.
10. Павлова О.М., Павлов К.В., Новосад О.В. Інноваційна політика підвищення конкурентоспроможності регіональних газорозподільних підприємств: монографія. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2021. 295 с.
11. Павлов К.В., Павлова О.М., Коротя М.І. Регулювання діяльності регіональних газорозподільних підприємств України: монографія. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2020. 256 с.
12. Писанко С.В., Романюк Р.В, Павлов К.В., Павлова О.М. Стратегія та ризики при реформуванні ринку електроенергетики в регіонах України. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки: журнал*. Луцьк. 2021. №1(25). С.16-27.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. URL: www.rada.gov.ua
2. Кабінет Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua
3. Міністерство аграрної політики та продовольства. URL: <https://minagro.gov.ua/ua>
4. Міністерство економіки України. URL: www.me.gov.ua
5. Міністерство соціальної політики України. URL: www.mlsp.kiev.ua
6. Міністерство фінансів України. URL: www.mof.gov.ua
7. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua>
8. Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості. URL: <https://mspu.gov.ua/>
9. Державний служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
10. Міністерство інфраструктури України. URL: <http://mtu.gov.ua/>
11. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/>
12. Національна Академія наук України. URL: <http://www.nas.gov.ua>
13. Центр антикризових досліджень. URL: <http://www.anticrisis.come.to>
14. Центр інновацій та розвитку. URL: <http://www.ngoukraine.kiev.ua/ids/>
15. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua
16. Державна науково-технічна бібліотека України. URL: www.gntb.n-t.org/